

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.5.17](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.5.17)

УДК 316.334.5; 330.11; 330.15; 330.534: 502.333; 352.9

*О. О. Веклич,
д. е. н., професор, головний науковий співробітник відділу
екосистемного оцінювання природно-ресурсного потенціалу,
Державна установа «Інститут економіки природокористування
та сталого розвитку Національної академії наук України»
ORCID ID: 0000-0003-4566-8701*

СУТНІСНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОСИСТЕМНИХ АКТИВІВ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД*

*O. Veklych
Doctor of Economic Sciences, Professor, Chief Scientist,
Department of Ecosystem Assessment of Natural Resource Potential,
Public Institution "Institute of environmental economics
and sustainable development of the National academy of sciences of Ukraine*

ESSENTIAL CHARACTERISTIC OF ECOSYSTEM ASSETS OF TERRITORIAL COMMUNITIES

Нагальність поглиблення соціального усвідомлення важливості природного капіталу й екосистем як економічних активів, що продукують суспільні вигоди і доход, актуалізує розроблення шляхів упровадження екосистемного підходу в управлінську практику на всіх його ієрархічно впорядкованих рівнях, починаючи з вихідного низового рівня – територіальних угруповань як базових адміністративно-територіальних одиниць (громад). Вирішення цієї проблеми, в свою чергу, потребує чіткого розуміння поняття екосистемних активів територіальних громад.

Зважаючи на його методологічну невизначеність у наукових і нормативних джерелах, у статті вперше в українській фаховій літературі репрезентована сутнісна характеристика екосистемних активів територіальних громад. Зокрема, розкрито змістовне наповнення та ознаки цього поняття; запропоновано авторське визначення екосистемних активів територіальних громад, формуючи їх цілісне уявлення.

Здобуті наукові результати слугуватимуть нарощенню подальшого розуміння територіальними громадами необхідності проведення відповідних природозберігаючих заходів локального рівня для одержання стабільних вигод/прибутку від екосистемних послуг і в майбутньому, завдяки підтриманого якісного та продуктивного стану місцевих екосистемних ресурсів.

One of the central positions of the application of the ecosystem approach in management is the active involvement in the process of intensifying the rational and caring attitude to natural assets of

* Статтю підготовлено за результатами дослідження в рамках прикладної НДР III-33-20 "Оцінювання екосистемних активів територіальних громад", що виконується в ДУ "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку НАН України".

all stakeholders in nature usage. Examples from many countries show that local people are often the most prudent ecosystem managers, as their knowledge of local ecosystems and direct economic and social interest in maintaining a good environment for their own livelihoods can be crucial to long-term sustainable ecosystem management. The urgency of deepening social awareness of the importance of natural capital and ecosystems as economic assets that produce social benefits and income, actualizes the development of ways to implement the ecosystem approach in management practice at all its hierarchical levels, starting from the initial grassroots administrative level – communities. Solving this problem, in turn, requires a clear understanding of the concept of ecosystem assets of local communities.

Given its methodological uncertainty in scientific and regulatory sources, the article for the first time in the Ukrainian professional literature presents the essential characteristics of ecosystem assets of territorial communities. In particular, the content and features of this concept are revealed; the author's definition of ecosystem assets of territorial communities is offered, forming their holistic view. Ecosystem assets of territorial communities are a set of accumulated and functioning natural assets that provide ecosystem services and have monetary value, creating tangible and intangible benefits to the territorial community due to ownership of these natural assets over a period of time. It is established that the most important characteristics of ecosystem assets of territorial communities are, firstly, their specification as an object of communal property, and secondly, their value as a monetary cost. In turn, the communal property right of territorial communities to ecosystem assets is mostly realized in separate partial manifestations of this right, and most often - as the right of usage or the right of disposal. It is shown that the main reason for this is the natural features of some ecosystem services.

The obtained scientific results will serve to increase further understanding by local communities of the need for appropriate environmental measures at the local level to produce the desired stable benefits / profits from ecosystem services in the future, thanks to the maintained quality and productive state of local ecosystem resources.

Ключові слова: *екосистемні послуги; екосистемні активи; економічні активи; право власності на природні об'єкти; територіальні громади; еколого-економічний облік.*

Key words: *ecosystem services; ecosystem assets; economic assets; ownership of natural objects; territorial communities; environmental-economic accounting.*

Постановка проблеми. У світі чимдалі зростає суспільне усвідомлення об'єктивної необхідності нарощення процесів збереження та відновлення природних екосистем для підтримання людського добробуту та належної якості життя. Розуміння взаємозалежності функціональної стабільності екосистем і людського добробуту втілюється шляхом імплементації екосистемного підходу в законодавчу, регулятивну та управлінську практику господарювання. Аналогічні дії започатковуються і в Україні.

Згідно з екосистемним підходом природні ресурси розглядаються як об'єднання екологічних структур і виконуваних ними функцій та послуг. При цьому поняттям екосистемних послуг окреслюється весь спектр товарів і послуг, що надаються природою. Водночас екосистемні послуги описуються як вигода, яку людство отримує від функціонування природних систем, або специфічні вигоди/внески, що генеруються потоками природних ресурсів/благ в людський добробут [1, с. 155-156]. В рамках екосистемного підходу управління екосистемами не вважається успішним, якщо водночас не зберігається або не збільшується здатність екосистеми створювати бажані вигоди в майбутньому. Також не існує якогось єдиного способу реалізації екосистемного підходу, оскільки він залежить від місцевих, регіональних, національних, або глобальних умов.

Однією з центральних позицій застосування екосистемного підходу в управлінні є активне залучення до процесу всіх зацікавлених сторін, представників громадянського суспільства і пересічних громадян. Причому поглиблення соціального усвідомлення та розуміння того, що природний капітал і екосистеми є найважливішими економічними активами, якими можна володіти і управляти в інтересах отримання стабільних вигод, створює науково-інформаційне підґрунтя для формування не лише благополуччя людей і суспільства в цілому, а й екологічної стійкості природного потенціалу.

Як засвідчують спеціальні дослідження, існує прямий зв'язок між хорошим станом екосистем і продовольчою безпекою, поліпшенням здоров'я, накопиченням економічних активів, зниженням екологічних ризиків, більш безпечним життям. До речі, в цих дослідження також акцентовано на важливості такого зв'язку

для життєдіяльності в першу чергу незаможного населення, оскільки природні ресурси й блага, послуги екосистем є повсякденним важливим джерелом добробуту малозабезпечених верств населення, тоді як природоруйнівна господарська діяльність, що спричиняє детеріорацію екосистем та їх послуг, створює небезпеку збереження і посилення хронічної бідності (детальніше див. [2]). Зважаючи на низький рівень заможності населення України, встановлений зв'язок, безперечно, має бути врахований при опрацюванні державних соціально-економічних стратегій, програм, планів, проте є сумніви, що про нього навряд чи взагалі чули можновладці.

Приклади багатьох країн світу показують, що місцеве населення є часто найбільш розсудливим менеджером екосистем. Справді, їх знання особливостей функціонування локальних екосистем і безпосередня економічна й соціальна заінтересованість в збереженні нормального якісного стану довкілля задля власного нормального життєзабезпечення можуть бути виключно значущими для здійснення довгострокового сталого управління екосистемами. А завдяки такому управлінню цінні послуги екосистем можуть бути перетворені в стабільно екологічно стійке природне багатство, яке підтримується місцевими громадами, котрі традиційно зберігають ці природні активи.

З огляду на це, надзвичайно актуалізується проблема шляхів активізації раціонального та дбайливого ставлення до природних активів, збалансованого управління екосистемами на усіх його ієрархічно впорядкованих рівнях, починаючи з вихідного низового рівня суб'єктів природокористування – територіальних угруповань як базових адміністративно-територіальних одиниць (громад). Вирішення цієї проблеми, в свою чергу, потребує чіткого розуміння поняття екосистемних активів (ecosystem assets) територіальних громад, яке, безумовно, доцільно розглядати насамперед через розкриття його змістовного наповнення та характерних ознак, особливо зважаючи на нерозробленість поняття екосистемних активів територіальних громад у вітчизняних фахових джерелах.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Проведений пошук джерел щодо розроблення тематики екосистемних активів територіальних громад у вітчизняній фаховій літературі й наукових сайтів ближнього зарубіжжя виявив повну відсутність належних досліджень. При цьому відслідковуються вкрай нечисленні публікації ближнього зарубіжжя переважно постановочного характеру щодо необхідності встановлення прав власності на екосистемні послуги та їх специфікацію (за авторством М.М.Ігнат'євої, В.Г.Логінова, В.В.Балашенка, М.С.Кубарева), а також чималий масив публікацій дальнього зарубіжжя з проблематики типізації стейкхолдерів (зацікавлених сторін в компенсаціях і винагородах за надання та отримання екосистемних послуг, в тому числі і їх власників) – наприклад, праці B.Swallow, M.Kallesoe, U.Iftikhar, M. van Noordwijk, S. Jacobs, N. Dendoncker, H. Keune, які, в свою чергу, спираються на фундаментальні офіційні документи ООН, Євростату, Світового банку щодо еколого-економічного й екосистемного обліку (зокрема [3; 4; 5]).

Тому надалі викладений матеріал, що містить авторські ідеї та результати проведеного дослідження, вперше у вітчизняній фаховій літературі започатковує розгорнуту характеристику екосистемних активів територіальних громад.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є репрезентація сутнісної характеристики базового операційного поняття “екосистемні активи територіальних громад” термінологічного апарату концепту екосистемних послуг шляхом розкриття змістовних ознак цього поняття.

Логіка здійснення даної розробки полягає в такій послідовній її алгоритмізації: за першим кроком обґрунтовуються та розкриваються найголовніші характерні риси поняття “екосистемні активи територіальних громад”; за другим – виявляються його змістовні ознаки і репрезентується формулювання цього поняття.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У численних міжнародних документах і переважно зарубіжних наукових дослідженнях вихідним і провідним у визначенні екосистемних послуг є поняття саме їх економічного внеску в добробут місцевої спільноти, тобто продукування економічних вигід для споживачів функцій та послуг, що забезпечуються локальними екосистемами. Таке розуміння дає змогу не лише ідентифікувати спектр екосистемних послуг з позиції їх господарської доцільності, а й включити їх як товар в економічний обіг, відповідно виявляючи ознаки економічного активу, а надалі – і в систему прийняття економічних рішень, починаючи з вихідного низового рівня суб'єктів природокористування – територіальних громад.

Резонно постає питання щодо визначення екосистемних активів територіальних громад і розкриття їх структурних характеристик, зважаючи на притаманний цим активам дуалізм: з одного боку, вони є видом природних активів, а з іншого – специфічним видом економічних активів [6].

Відповідь на поставлене та інші кореспондуючі питання міститься в такому.

Варто зазначити, що при обґрунтуванні поняття “екосистемні активи територіальних громад” слід розглядати їх із загальноекономічних позицій як сукупні майнові цінності, що належать юридичній особі та використовуються з метою одержання прибутку. Йдеться, зокрема, про таку провідну ознаку економічного активу як його зумовленість майновим правом – правом власності. Тут доречно нагадати, що згідно з правовим визначенням активи – це «власність фізичних та юридичних осіб у вигляді рухомого й нерухомого майна, землі, лісових угідь, запасів корисних копалин, інших цінностей, які мають грошову вартість і використовуються їх власниками для виплати своїх зобов'язань іншим фізичним чи юридичним особам» [7]. Виходячи з цього, логічно дійти висновку, що *найважливішими характерними рисами екосистемних активів територіальних*

громад є, по-перше, їх специфікація як об'єкта комунальної власності, а по-друге, їх цінність як грошової вартості.

Послідовно розкриємо зазначені головні риси екосистемних активів територіальних громад.

Розкриваючи першу з їх двох головних рис, слід зазначити, що відповідно до українського законодавства, зокрема Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища» (стаття 4) та «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні» (стаття 5, п. 2), «природні ресурси України є власністю Українського народу», а «від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування у межах, визначених Конституцією України, цим та іншими законами України» [8; 9]. Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 16, п. 3) «матеріальною основою місцевого самоврядування є земля, природні ресурси, що є у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають у управлінні районних і обласних рад» [10].

Таким чином, виходячи з того, що ресурси та послуги екосистем є специфічними природними активами, тобто є об'єктами права власності згідно з положеннями вітчизняної правової бази щодо права власності на природні об'єкти, стає зрозумілим, що екосистемні активи є саме такими природними об'єктами, причому їх власником (суб'єктом власності) можуть бути фізичні та юридичні особи – індивіди, територіальні громади, держава.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (стаття 60, п. 1) «територіальним громадам сіл, селищ, міст, районів у містах належить право комунальної власності на землю, природні ресурси», а згідно з статтею 60, п. 5 «органи місцевого самоврядування від імені та в інтересах територіальних громад здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності» [10]. Отже, згідно з чинними законами України територіальні громади усіх рівнів є правомочними стосовно здійснення або цілісного спектру, або не в повному обсязі (окремих) прав власності на природні ресурси, природні об'єкти, компоненти і блага, в тому числі, очевидно, і на ресурси та послуги екосистем як специфічних природних активів, що є об'єктами комунальної власності.

Для кращого розуміння висунутого положення про правомочність здійснення окремих прав власності на послуги екосистем доречно нагадати, що спектр права власності охоплює привласнення, володіння, розпорядження та користування суб'єктами цього права (власниками) об'єктом власності – активом. Зокрема, право володіння означає для власника право на продаж об'єкта власності, його дарування, передачу за заповітом тощо. Правом розпорядження дозволяється здати об'єкт власності в оренду, в заставу, видозмінити його. Правом користування дозволяється використовувати об'єкт для отримання прибутку, чи безпосередньо за прямим призначенням, чи його споживанням.

Також варто наголосити на тому, що на практиці тріада складових власності – володіння, користування та розпорядження – може реалізуватися не в повному обсязі, а окремо – залежно від специфіки як об'єкта власності (активу), так і його власників (суб'єктів права власності на нього). Нагадування наведених положень з економічної теорії щодо здійснення права власності на актив є доречним для подальшого розкриття особливостей екосистемних активів територіальних громад. Водночас слід мати на увазі, що «сутність самого поняття "актив" полягає в його можливості генерувати грошові потоки і приносити власнику дохід та прибуток у тій чи іншій формі» [11, с. 203].

Керуючись цим, доцільно наголосити на тому, що *комунальне право власності територіальних спільнот на екосистемні активи здебільшого реалізується в окремих часткових проявах цього права, а найчастіше – як право користування чи право розпорядження*. Головна причина цього полягає у природних особливостях деяких екосистемних послуг.

Йдеться про низку послуг екосистем, що виділяються як об'єкти власності серед інших екосистемних активів, по-перше, відсутністю матеріально-речової форми, котра має бути у об'єкта власності, а по-друге, відсутністю можливості їх споживання виключно в процесі природокористування. І хоча ці послуги екосистем не лише безпосередньо чи опосередковано використовуються з метою одержання прибутку/вигоди в тій чи іншій формі й приносять суспільний дохід, вони також мають грошову вартість, яка в значній мірі залежить від якісних і територіальних характеристик екосистеми. До таких специфічних екосистемних послуг належать деякі регулюючі послуги, зокрема: надання асиміляційних послуг екосистемами, природний контроль ерозії ґрунту, кліматичні умови, захист від повеней та інших природних небезпек тощо. Під це визначення підпадають і такі культурні екосистемні послуги як послуги з надання рекреації, естетичного задоволення тощо.

Тут доречно зауважити, що в останній версії (2019 року) одного з чотирьох провідних документів Статистичної комісії ООН з питань еколого-економічного обліку «Technical Recommendations in support of the System of Environmental-Economic Accounting 2012 – Experimental Ecosystem Accounting» («Технічні рекомендації з підтримки Системи еколого-економічного обліку 2012 – Експериментальний екосистемний облік») акцентована особливість екосистемних активів формувати доходні внески в добробут, не обмежуючись створенням вигод/внесків, що генеруються екосистемними потоками тільки для їх власників. У цьому документі прямо вказано, що «ті послуги, які генерують потік доходу для економічної одиниці, яка є власником або управляє активом, також є джерелом виробництва інших товарів та послуг» [3].

Тим самим не лише офіційно констатовано сутність екосистемних активів як активів, що: (і) можуть бути власністю; (іі) приносять економічну вигоду власнику/користувачу, а й наголошено на вихідній ролі

екосистемних активів як основоположної складової формування загального людського добробуту через постачання ними екосистемних послуг незалежно від права власності на ці активи.

Одначе, щоб вжити заходів щодо відновлення екосистем чи запобігання їх порушенню, або, наприклад, забезпечення адекватної грошової компенсації в разі шкоди, завданої діяльністю, небезпечною для довкілля, необхідно чітко визначати та розмежовувати інтереси усіх природокористувачів як зацікавлених сторін (стейкхолдерів) щодо їх відповідальності, з одного боку, в управлінні ризиками, пов'язаними з впливом на біорізноманіття та здатністю екосистем продукувати послуги, а з другого – в компенсації наслідків погіршення якості екосистемних послуг і за втрачені вигоди від їх ненадання.

Варто зауважити, що в зарубіжних джерелах досить чітко визначено загальні типи стейкхолдерів. Так, власниками або постачальниками екосистемних послуг є певні суб'єкти – природокористувачі (особи, сім'я, група, спільнота), чії дії забезпечують кількість або якість екосистемних послуг, що споживаються іншими групами їх отримувачів (бенефіціарами) – юридичними суб'єктами (особи, сім'ї, групи, корпорації, комунальні підприємства), які отримують вигоду від екологічних послуг [12]. А в глосарії цільової державної програми США, що має назву «Бізнес і механізм компенсаційної відповідальності за збереження біорізноманіття («Business and Biodiversity Offsets Programme») зазначається, що «зацікавлені сторони можуть включати, але не обмежуватись ними, корінні народи, місцеві громади, неурядові та наукові організації, місцеві та центральні органи влади, акціонерів, менеджерів, працівників і постачальників, споживачів» [5].

Наведені положення та визначення доцільно застосовувати диференційовано, на мою думку, при розгляді всього спектру прав власності або окремих часткових проявів цього права на конкретні види екосистемних послуг залежно від їх специфіки як об'єкта власності (активу), так і його власників (суб'єктів права власності на даний екосистемний актив), що надасть можливість адресно розподіляти рівень відповідальності за стан функціонування екосистемних активів, які продукують дані послуги.

Розкриваючи другу головну рису екосистемних активів територіальних громад, а саме як цінності, котра має грошову вартість, слід зазначити, що в наукових і офіційних джерелах дальнього зарубіжжя вже звичною практикою управління є проведення оцінок вартості екосистемних послуг, які надаються природним капіталом, тобто, по суті, оцінки вартості економічних вигод, продуктованих екосистемними активами. Наприклад, вартість внеску деяких послуг екосистем (забезпечення продуктами харчування, водою; регулювання якості повітря завдяки природній фільтрації, зменшенню забруднення, секвестрації вуглецю; надання культурних послуг через відпочинок) як часткової вартості загальних активів природного капіталу Великобританії (тобто вартості його екосистемних активів) у 2015 році оцінювалась у 761 млрд. фунтів стерлінгів [13].

А згідно з піонерними оцінками вітчизняних фахівців І.К.Бистрякова та Д.В.Клинового, вартість екосистемної складової (екосистемного капіталу) природного багатства України в 2012 році складала 170 млрд. 558,5 млн. грн. [14, с. 55]. Спираючись на дані НБУ щодо офіційного усередненого курсу паритетності гривні та долара США за 2012 рік, яка була встановлена на рівні 7,99 грн. за 1 долар [15] та здійснивши відповідні перерахунки, оцінюємо вартість екосистемного капіталу України у 2012 році в 21 млрд. 346,5 млн. дол. І хоча отримані дані видаються дуже заниженими, особливо в порівнянні з вищенаведеними оцінками англійських фахівців сумарної вартості деяких екосистемних активів їх національного природного капіталу, проте здійснена вітчизняними науковцями така перша оцінка вартості екосистемних активів України започатковує надто потрібні знання щодо внеску цих активів у створення нашого національного природного багатства та надає кількісні орієнтири для подальшого розгортання процесу капіталізації природного капіталу й врахування отриманих показників в системі прийняття управлінських рішень будь-якого рівня.

Підсумовуючи проведене розкриття головних характерних рис екосистемних активів територіальних громад, логічно постає питання щодо визначення поняття екосистемних активів територіальних громад і репрезентацію притаманних йому змістовних ознак. Зважаючи на відсутність формулювання цього поняття та спираючись на проведене дослідження екосистемних активів територіальних громад, пропонується таке їх визначення. ***Екосистемні активи територіальних громад – це сукупність нагромаджених і функціонуючих природних активів, що надають екосистемні послуги та мають грошову вартість, створюючи матеріальну й нематеріальну вигоду територіальній громаді як суб'єкту природокористування внаслідок права власності на них протягом деякого періоду часу.***

Наведеним авторським визначенням екосистемних активів територіальних громад фіксується не лише притаманний їм дуалізм – як виду природних і як виду економічних активів, а й, по суті, їх змістовні ознаки. З метою більш чіткого розуміння цих змістовних ознак доречно їх узагальнити конкретизованим переліком, який для наочності згруповано в табл. 1.

Таблиця 1.

Перелік змістовних ознак екосистемних активів територіальних громад

• Сукупність нагромаджених і функціонуючих природних активів, які генерують екосистемні послуги
• Екосистемні активи, які мають грошову вартість
• Екосистемні активи, які створюють матеріальну й нематеріальну вигоду територіальній громаді як суб'єкту природокористування
• Екосистемні активи, які створюють матеріальну й нематеріальну вигоду територіальній громаді як суб'єкту власності на них упродовж деякого періоду часу
• Економічні активи, які приносять власнику дохід і прибуток у тій чи іншій формі
• Право власності на них (як об'єкта власності) територіальними громадами може бути реалізоване не в повному обсязі, а по окремим складовим власності (тобто присвоєння, володіння, розпорядження, використання) – залежно від специфіки виду екосистемного активу як природного активу

Джерело: авторська розробка

Надалі, виходячи із методологічної сентенції, що чим більше виділено ознак класифікації, тим вищий ступінь пізнання об'єкта, пропоную авторську розробку класифікації екосистемних активів територіальних громад як виду економічних активів доповнити ще іншими класифікаційними ознаками, узагальненими з позиції аналізу цих активів як можливого та перспективного об'єкта еколого-економічного обліку. Найбільш загальна класифікація змістовних ознак екосистемних активів територіальних громад як об'єкта еколого-економічного обліку схематизовано представлена на рис. 1.

Екосистемні активи територіальних громад – сукупність нагромаджених і функціонуючих природних активів, що надають екосистемні послуги та мають грошову вартість, створюючи матеріальну й нематеріальну вигоду територіальній громаді як суб'єкту природокористування внаслідок права власності на них (тобто присвоєння, володіння, розпорядження, використання) протягом деякого періоду часу

Рис. 1. Загальна класифікація змістовних ознак екосистемних активів територіальних громад як об'єкта еколого-економічного обліку (авторська розробка)

Запропонована класифікація змістовних ознак екосистемних активів територіальних громад як об'єкта еколого-економічного обліку надає орієнтири для здійснення подальших наукових розвідок та відповідних досліджень.

Висновки з проведеного дослідження. Зважаючи на методологічну невизначеність в українських і зарубіжних наукових джерелах змістовного наповнення операційного поняття "екосистемні активи територіальних громад" термінологічного апарату концепту екосистемних послуг, уперше в фаховій літературі репрезентована сутнісна характеристика цього поняття. Слід сподіватись на те, що проведене розкриття змістовних і класифікаційних ознак екосистемних активів територіальних громад сприятиме активізації процесу усвідомлення громадами цінності місцевих екосистем, біорізноманіття, їх компонентів не лише як природних чинників нормального життєзабезпечення, а й як найважливіших економічних активів, котрим можна володіти і управляти заради власних інтересів отримання чималих та стабільних різноманітних вигод і доходу від постачання цими активами екосистемних послуг.

Здобуті наукові результати слугуватимуть нарощенню подальшого розуміння територіальними громадами необхідності проведення відповідних природозберігаючих заходів локального рівня для одержання бажаних стабільних вигод/прибутку від екосистемних послуг і в майбутньому, завдяки підтриманого якісного та продуктивного стану місцевих екосистемних ресурсів. Саме у такий спосіб дійсно можуть реалізовуватись засадничі принципи довгострокового сталого екологічнобезпечного управління, починаючи з його низового територіального рівня, надалі – і до національного.

Бібліографічний список.

1. System of Environmental-Economic Accounting 2012 – Experimental Ecosystem Accounting / United Nations, European Union, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Organisation for Economic Co-operation and Development, World Bank Group. – New York, 2014. – 198 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/eea_final_en.pdf.
2. Веклич О.О. Базові інноваційні підходи до формування компенсаційного механізму відшкодування збитків від погіршення/знищення екосистемних послуг / О.О. Веклич // Ефективна економіка. – 2019. – № 5. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7025>.
3. System of Environmental-Economic Accounting 2012 – Experimental Ecosystem Accounting / United Nations, European Union, Food and Agriculture Organization of the United Nations, Organisation for Economic Co-operation and Development, World Bank Group. – New York, 2014. – 198 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/eea_final_en.pdf.
4. Technical Recommendations in Support of the System of Environmental- Economic Accounting 2012 – Experimental Ecosystem Accounting // ST/ESA/STAT/SER.M/97 // Studies in Methods Series M, No. 97 – United Nations. – New York, 2019. – 209 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://seea.un.org/sites/seea.un.org/files/documents/EEA/seriesm_97e.pdf.
5. Business and Biodiversity Offsets Programme Glossary. – Washington, D.C., BBOP, 2012, 2nd updated edition [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bbop.forest-trends.org/guidelines/Updated_Glossaryhttps://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/imported/bbop_updated_glossary_6-july-12_v1-pdf.pdf.
6. Веклич О.О. Базові операційні поняття термінологічного апарату екосистемних активів / О.О.Веклич // Ефективна економіка. – 2020. – № 4 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7817>.
7. Словник економічних термінів. Активи підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/1228032462956/politekonomiya/slovnik_ekonomichnih_terminiv_ekonomichna_teoriya_politekonomiya.
8. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», № 1264-ХІІ від 25.06.1991 р., редакція від 18.12.2019 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.
9. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо оптимізації повноважень органів виконавчої влади у сфері екології та природних ресурсів, у тому числі на місцевому рівні», № 5456-VI від 16.10.2012 р., редакція від 18.12.2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5456-17>.
10. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», № 280/97-ВР від 21.05.1997 р., редакція від 18.03.2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
11. Бистряков І.К. Територіальний природно-ресурсний капітал у забезпеченні конкурентоспроможності економіки України / І. К. Бистряков // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України, 2014, Вип. 3(107). – С. 200-209 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ird.gov.ua/sep/sep20143\(107\)/sep20143\(107\)_200_BystryakovIK.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20143(107)/sep20143(107)_200_BystryakovIK.pdf).
12. Swallow B. M., Kallesoe M. F., Iftikhar U. A., van Noordwijk M., Bracer C., Scherr S. J., Raju K. V., Poats S.V., Duraiappah A. Kumar, Ochieng B. O., Mallee H., Rumley R. Compensation and rewards for environmental services in the developing world: framing pan-tropical analysis and comparison // Ecology and Society, 2009, vol. 14, issue 2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art26/>
13. UK natural capital: Ecosystem service accounts, 1997 to 2015 // Statistical bulletin, 30 January 2018 / UK Office for National Statistics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ons.gov.uk/economy/environmentalaccounts/bulletins/uknaturalcapital/ecosystemserviceaccounts1997to2015>.
14. Бистряков І.К. Системне визначення економічної оцінки природного багатства України / І.К. Бистряков, Д.В. Клиновий // Вісник Національної академії наук України. – 2015. – № 8. – С. 49-57 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/87252>.
15. Архів курсу доллара США за весь період // NetHolding [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://net.dn.ua/money/stat.php>.

References.

1. United Nations (2014), "System of Environmental-Economic Accounting 2012 – Experimental Ecosystem Accounting", available at: https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/eea_final_en.pdf (Accessed 20 May 2020).
2. Veklych, O.O. (2019), "Basic innovative approaches to the formation of a compensation mechanism for damage from the deterioration/destruction of ecosystem services", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7025> (Accessed 18 May 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.5.1.
3. United Nations (2014), "System of Environmental-Economic Accounting 2012 – Experimental Ecosystem Accounting", available at: https://unstats.un.org/unsd/envaccounting/seeaRev/eea_final_en.pdf (Accessed 20 May 2020).
4. United Nations (2019), "Technical Recommendations in Support of the System of Environmental-Economic Accounting 2012 – Experimental Ecosystem Accounting", available at: https://seea.un.org/sites/seea.un.org/files/documents/EEA/seriesm_97e.pdf (Accessed 20 May 2020).
5. Business and Biodiversity Offsets Programme (2012), "BBOP Glossary", available at: http://bbop.forest-trends.org/guidelines/Updated_Glossaryhttps://www.forest-trends.org/wp-content/uploads/imported/bbop_updated_glossary_6-july-12_v1-pdf.pdf (Accessed 20 May 2020).
6. Veklych, O.O. (2020), "Basic operational notions of the terminological apparatus of the ecosystem assets", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 4, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7817> (Accessed 20 May 2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.16.
7. Dictionary of economic terms (2006), "Assets of the enterprise", available at: https://pidruchniki.com/1228032462956/politekonomiya/slovník_ekonomichnih_terminiv_ekonomichna_teoriya_politekonomiya (Accessed 20 May 2020).
8. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine "On Environmental Protection", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12> (Accessed 20 May 2020).
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2012), The Law of Ukraine "On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine on Optimization of the Powers of Executive Bodies in the Field of Ecology and Natural Resources, including at the Local Level", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5456-17> (Accessed 20 May 2020).
10. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine "About Local Self-government in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (Accessed 20 May 2020).
11. Bystryakov, I. K. (2014) "Capital of territorial natural resources in the ensuring of competitive capacity of Ukrainian economy", *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 3, issue 107, pp. 200-209, available at: [http://ird.gov.ua/sep/sep20143\(107\)/sep20143\(107\)_200_BystryakovIK.pdf](http://ird.gov.ua/sep/sep20143(107)/sep20143(107)_200_BystryakovIK.pdf) (Accessed 20 May 2020).
12. Swallow, B. M., Kallesoe, M. F., Iftikhar, U. A., van Noordwijk, M., Bracer, C., Scherr, S. J., Raju, K. V., Poats, S.V., Duraiappah, A. Kumar, Ochieng, B. O., Mallee, H., Rumley, R. (2009), "Compensation and rewards for environmental services in the developing world: framing pan-tropical analysis and comparison", *Ecology and Society*, 14(2): 26. [online], available at: <http://www.ecologyandsociety.org/vol14/iss2/art26/> (Accessed 20 May 2020).
13. UK Office for National Statistics (2018), "UK natural capital: Ecosystem service accounts, 1997 to 2015", *Statistical bulletin*, 30 January, available at: <https://www.ons.gov.uk/economy/environmentalaccounts/bulletins/uknaturalcapital/ecosystemserviceaccounts1997to2015> (Accessed 20 May 2020).
14. Bystryakov, I. K., Klynovyi, D.V. (2015), "System designation of economic estimation of natural wealth of Ukraine", *Visnyk Natsionalnoi akademii nauk Ukrainy*, vol. 8, pp. 49-57, available at: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/87252> (Accessed 20 May 2020).
15. Archive of the US dollar exchange rate for the entire period [online], available at: <https://net.dn.ua/money/stat.php> (Accessed 20 May 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.05.2020 р.